

Catalunya, l'equilibri d'un país

A tall d'introducció

Catalunya és un país divers. La seva variada geografia, la desigual densitat de població existent entre zones, les diferents realitats econòmiques que el conformen són, a més de característiques que el defineixen, distintius que aporten al conjunt un elevat grau de complexitat que el fan més ric i interessant. Però com tots els sistemes, aquests comencen a funcionar bé quan les peces són coherents i estan ben encaixades i alineades. Quan existeix un equilibri de forces que obliga cadascuna de les parts a anar en la mateixa direcció, amb un objectiu que superi les pròpies pretensions.

Equilibri no vol dir equilibri estàtic; ni en física ni en geografia econòmica. Es tracta més aviat d'una distribució ponderada de les activitats, una racionalització dels serveis i la interrelació en el conjunt. El millor equilibri és l'equilibri dinàmic, on el conjunt avança de manera harmònica, amb cohesió.

El concepte que ens interessa i que vull intentar aprofundir és el d'equilibri territorial. Perquè un país és equilibrat o no és. Un país té moltes peces, que en una visió binària s'engloben en la capital i el territori. Sense possibilitat que hi manqui cap dels dos elements o que, fins hi tot, a causa de la seva importància o dimensió, un en foragiti l'altre. Un país sense capital no és un país, però una capital aïllada socialment i econòmica del territori configura un espai sense cohesió ni identitat.

En aquest sistema territorial d'equilibri dinàmic cada element ha de jugar un paper. La potència i la rellevància internacional de la capital és segurament una bona carta de presentació dels ciutadans del conjunt del país i un element primordial en l'autoestima dels seus habitants. Però un país en el qual només és

rellevant la capital acaba perdent interès i, com a conseqüència, perd competitivitat. En el cas català, no ens podem permetre desaprofitar el potencial econòmic i d'atracció social de cinc milions de persones que viuen a l'àrea metropolitana de Barcelona, i a la capital, però tampoc no hem de desaprofitar el potencial econòmic i social que representa el 80% del territori de Catalunya. Un indicador de la cohesió i de l'equilibri territorials del país es basa en la igualtat d'oportunitats dels ciutadans a despit del seu lloc d'origen i de residència, de la mateixa manera que la cohesió i l'equilibri socials els mesurarem d'acord amb la igualtat d'oportunitats de les persones independentment del seu estatus, raça, gènere o les eventuais discapacitats o diferències que puguin tenir.

Perquè sigui possible l'equilibri territorial, ens cal dotar el país amb infraestructures viàries, tecnològiques i equipaments que alhora ens permetin aspirar a l'equilibri econòmic i productiu. I cal arribar també al nivell adequat d'equipaments i de projectes en l'àmbit sociosanitari, educatiu i cultural. I perquè tot això funcioni, hem de ser capaços d'establir xarxes prou eficients que permetin interrelacionar tots els equipaments i tots els serveis en el conjunt del territori.

Com ja he dit abans, equilibri no significa que tothom hagi de fer de tot. Al contrari, hem de saber prioritzar per especialitzar-nos i esdevenir excel·lents en aquelles accions que considerem més adients i adaptades al nostre entorn i capacitats. Estic convençut que hem d'anar a un model d'aquest tipus per posicionar de la millor manera Catalunya —i Lleida, conseqüentment— enfront dels reptes que l'actual món globalitzat, complex i sotmès a una evolució constant, ens planteja.

I és en aquest context que no podem assumir una visió de Catalunya que es desplega territorialment des del seu centre metropolità, des de Barcelona, enfora. És l'hora de canviar una única visió concèntrica per anar assumint la realitat policèntrica del país. Eixos com Tarragona-Reus, Girona-Figuera, Vic-Manresa-Igualada o Lleida, són avui altres centralitats econòmiques amb un paper rellevant en la construcció de la Catalunya que ha de projectar-se al món. No es tracta de competir amb la capital ni amb els nous centres, perquè, en molts casos, la competència tradicional entre empreses es converteix en competència entre

territoris i ciutats, i aquesta competència és sana quan hi ha un model de país raonablement planificat. Es tracta d'establir noves relacions, noves xarxes, més enllà de la fins ara gairebé exclusiva relació, tot i que bidireccional, que es produeix entre Barcelona i qualsevol altra de les nostres ciutats.

Catalunya, com deia a l'inici d'aquestes línies, és un país plural des del punt de vista de sistemes econòmics; un país geogràficament plural i complex i un país culturalment ric, amb una llengua i una cultura mil·lenàries, que ha tingut la capacitat i la voluntat d'incorporar aportacions culturals derivades dels moviments migratoris que s'han produït periòdicament al llarg dels segles. La Catalunya nova i la Catalunya vella —que inspiren el títol d'aquest llibre—, la Catalunya costanera i la Catalunya interior, o la Catalunya metropolitana i la Catalunya territorial, són visions esquematitzades d'un país, amb trets diferencials entre els seus territoris que tenen, però, una unitat lingüística, una cultura que els dóna identitat i un projecte comú, unes institucions pròpies i una voluntat de ser que ens configura com a nació rica i plural.

La personalitat catalana la defineix també la capacitat de relació i d'associació que configura el que anomenem societat civil i que la caracteritza. Vull fer notar que aquesta característica de societat civil forta no és anecdòtica: sempre he defensat que en les nacions que no coincideixen amb una delimitació estatal (mai no dic nació sense estat), la fortalesa de la seva societat civil és la que manté l'esperit de nació, perquè aquesta no disposa de les eines institucionals de cohesió que aporta un estat-nació.

Hi ha molts elements que proven la fortalesa de la societat civil catalana, a més del fet d'haver protegit l'esperit de nació. Podem esmentar, en primer lloc, la riquesa dels diferents elements i aportacions de la cultura popular i les formes que aquesta presenta: en la música, en la dansa, en els moviments d'arts plàstiques o en les tradicions més difoses. Com a segon indicador, podem mencionar com a característica de la creació i difusió cultural, el fet que els grans ateneus, fòrums i moviments culturals tenen al nostre país un origen en els moviments de base i no en les influències elitistes o estatals. Podem esmentar ateneus populars, corals, esbarts, moviments

excursionistes i esportius, associacions culturals... de les quals el nostre país té una riquesa envejable arreu. Les manifestacions i els moviments de la cultura del país i la riquesa de la societat civil es troben arreu de Catalunya amb un raonable equilibri territorial que prova que en la identitat hi ha una cohesió que hauríem de copiar també en els sistemes econòmics, educatius i de serveis públics.

En l'apartat de les oportunitats econòmiques, hi ha un gradient decreixent de la costa cap a l'interior, habitual en moltes regions del món, però que en un país petit com el nostre fan perdre oportunitats al conjunt. I és que Catalunya és una gran país, però un país petit. I no pot desaproveitar cap dels seus 32.107 km², ni pot desaproveitar tampoc cap capacitat de relació amb la resta d'Espanya ni amb el món. I en ambdós espais d'oportunitats, cada part de Catalunya hi té el seu rol. Començant per la capital, Barcelona, amb el pes i la marca pròpia més rellevants del país —més que la pròpia marca Catalunya. I continuant pel territori, amb tot el seu potencial basat en una geografia formada per espais ben diferents, que enriqueixen el conjunt.

Si repassem breument en aquesta introducció els diferents espais, comencem per la capital, que a més de la capacitat d'atracció que genera la seva marca, aporta la massa crítica compacta, eficient i suficient per generar i consumir béns i serveis que, a partir d'un consum interior garantit, han de generar excedents per projectar-se en els mercats mundials.

La costa és el potencial turístic i el generador de béns industrials i de serveis i és, alhora, el passadís natural cap a Europa i el món per l'orient del país, mitjançant tots els sistemes de comunicació.

La Catalunya central històricament ha desenvolupat capacitats industrials addicionals a la seva aportació dels sectors primers: agricultura, ramaderia i mineria. La seva proximitat als grans centres de consum i de distribució fan que el potencial del centre de Catalunya hagi de ser utilitzat i optimitzat mitjançant el desenvolupament de les comunicacions i de les polítiques que assegurin fixar la població al territori.

El Pirineu i la plana de Lleida constitueixen la Catalunya interior que és porta —i no frontera— amb Europa, amb l'eix de l'Ebre i amb la resta d'Espanya. Constitueixen el potencial

del turisme emergent, alternatiu i complementari al de sol i platja, i conformen les portes occidental i septentrional de Catalunya que completen les connexions que ofereix el litoral. Aquesta Catalunya interior ofereix al país, a més de l'atracció turística esmentada, el paper de rebost. Un rebost també en el segle XXI, on els productes alimentaris es comercialitzen amb el valor afegit que aporten totes les fases del procés industrial de transformació i el procés logístic. Les terres de Lleida van fer un incipient procés industrial en la segona meitat del segle XIX, però el van fer només en determinades àrees, especialment en les de l'Urgell i del Segrià, on alhora es va esdevenir una petita part de la industrialització possible a la segona meitat del segle XX. Aquesta industrialització, i també els canvis en l'agricultura, van anar lligats als grans projectes de regadiu del període. Sempre ha passat així a Lleida. I en aquest segle XXI, el conjunt de les terres de Lleida tenen l'oportunitat i l'obligació d'aportar a Catalunya i al món la capacitat de desenvolupament industrial que ara es requereix. I no hem de caure en aquell discurs de l'economia del coneixement com a únic sector econòmic per Europa en aquest segle. Seria un greu error i una pèrdua d'oportunitats. Les terres del ponent de Catalunya, les Terres de Lleida, el Pirineu i l'Aran, han de fer el desenvolupament industrial que toca, això sí, amb la tecnologia, el coneixement i el talent que l'economia del segle XXI permet i requereix. Això és veritablement el concepte d'economia del coneixement.

Al mes de gener de 2011 vaig exposar en una conferència al Fòrum Europa de Barcelona que les Terres de Lleida havien de contribuir a Catalunya en set àmbits estratègics: alimentari, tecnològic, logístic, comercial, salut, turisme, i obres públiques i construcció. Crec fermament que en aquests sectors Lleida hi té un nivell d'excel·lència o està en condicions d'assolir-lo. Res de tot això no es pot aconseguir sense una característica universal però que en els nostres temps és un factor crític d'èxit: la formació o l'educació. El sistema educatiu de Catalunya en té la responsabilitat: des de les escoles bressol, a la primària, la secundària i l'educació que connecta amb la vida laboral, això és la Universitat i la formació professional. El nivell de formació assenyalarà les fites que podrem assolir, i l'excel·lència de l'educació serà el nivell d'excel·lència de la nostra economia.

Lleida, que va ser seu de la primera Universitat de la Corona d'Aragó i la va perdre com a conseqüència de la guerra de Successió el 1707, va recuperar la Universitat en el darrer període democràtic que estem vivint. L'èxit de l'economia de Lleida, com la del conjunt de Catalunya, va lligat a la qualitat de la Universitat, de la relació d'aquesta amb el món de l'empresa. L'èxit de l'empresa està també vinculat a un altre factor educatiu: la recerca i la innovació: Són aquests els factors determinants de la competitivitat empresarial i requereixen no només una definició i disseny de la innovació i el canvi empresarial, sinó també d'una operació excel·lent d'aquesta innovació i canvi permanent, que és el que assegura la Formació Professional. La Universitat i la Formació Professional esdevenen, doncs, elements base del desenvolupament econòmic.

No vull acabar aquest text introductori sense parlar del segon factor determinant del desenvolupament empresarial, que és la cohesió social. Parlem de cohesió social en l'àmbit de la definició de polítiques socials i de solidaritat, però és també un factor econòmic de primera magnitud. No hi ha desenvolupament econòmic sostenible fora d'un marc de cohesió social, la manca de la qual genera desequilibris, és a dir gradients, fluxos que generen inestabilitat en els entorns socials on es desenvolupa l'activitat econòmica. Les polítiques a favor de la cohesió social —que té una expressió mínima que és la justícia— esdevenen polítiques necessàries per mantenir el desenvolupament, és a dir, per fer-lo sostenible i alhora humà.

Lleida i també Catalunya necessiten polítiques d'equilibri territorial i de cohesió social per garantir el desenvolupament sostenible del conjunt del país, i necessiten l'excel·lència en l'educació per assegurar el progrés econòmic i social.

En les properes pàgines, que són el gruix d'aquest llibre, miraré de plasmar el relat d'una transformació en marxa, d'un canvi real per respondre a les responsabilitats i al protagonisme que Lleida i el seu territori d'influència tenen en la construcció d'aquesta nova Catalunya. Mostrar com desenvolupem els diferents components que des de Lleida s'aporten al conjunt del país per assolir el progrés econòmic i l'avenç social que els nostres ciutadans requereixen. Perquè, com no em canso de repetir, Catalunya necessita una Lleida forta, ben articulada amb

la seva pròpia àrea d'influència i amb la resta del país. Vull explicar, doncs, la fonamentació d'aquesta fortalesa, el model de ciutat que la sustenta i que treballem per consolidar. Un model de ciutat que correspon a un model de país equilibrat, dins una xarxa d'interrelacions de ciutats i pobles que es reforcen mútuament. Perquè l'equilibri de Catalunya és la força de tots!

* * *

Són moltes les persones que m'han acompanyat i m'acompanyen en tots els anys d'estimar Lleida i Catalunya i de treballar per fer-les millors. Des de la meva joventut, vinculat al moviment veïnal de la ciutat, als moviments solidaris, als excursionistes i a diferents entitats culturals de país, fins a la meva responsabilitat actual de paer en cap. Vull agrair el suport i la col·laboració que em dóna tota la meva família. Agraïment també extensiu als regidors amb qui he compartit i comparteixo equip de govern. Als col·laboradors i professionals més propers. A tots els treballadors de l'Ajuntament de Lleida i de les empreses que hi presten serveis, que fan que aquesta sigui veritablement l'Administració més pròxima als ciutadans. A tantes persones amb qui personalment comparteixo l'entusiasme per Lleida i Catalunya. I per la consecució d'aquest llibre, vull agrair al Xavier Maurel i l'Enric Boluda l'ajut que m'han donat per posar damunt del paper totes les idees, expressades en part a través dels meus articles setmanals a la premsa. A tothom, moltes gràcies.